

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Verlagen

Vierde congres nieuwe stijl van de European Psychoanalytical Federation, Vilamoura 17-20 maart 2005

Marc Hebbrecht

Dit jaar was de EPF te gast in Vilamoura in de Portugese Algarve, een plaats waar cultureel weinig te beleven valt maar die bekend is om zijn uitgestrekte zandstranden en golfterreinen. Middagpauzes werden gevuld met strandwandelingen en sommige Nederlandse analytici nam zelfs een duik in de onstuimige oceaan. Belgen wagen zich doorgaans niet aan dergelijke avonturen maar kiezen ervoor om zich rustig voor te bereiden op de culinaire geneugten. Een avondlijke 'cataplana' onder collega's is een ideaal moment om te horen hoe de politieke verhoudingen in analytisch Frankrijk momenteel liggen en ook hoe moeilijk de Fransen kunnen verteren dat de Britten, met Tuckett aan het hoofd, zo veel te zeggen krijgen. Om eerlijk te zijn, Tuckett is een man van mijn hart, ook al horen mijn Franse vrienden dat niet graag. Hij is het boegbeeld van de conferenties van de EPF zoals deze nu georganiseerd worden. Er wordt enkele dagen rond een klinisch onderwerp gewerkt in kleine groepen van acht tot twintig deelnemers. Het nadeel van deze interactieve formule is dat de plenaire zittingen, in grote zalen, weinig volk trekken.

Om nog even terug te keren naar Tuckett. Hij heeft ervoor gezorgd dat er inmiddels een vijfde versie van de PEP-CD-Rom op de markt beschikbaar is. Meer dan 35.000 artikelen en 23 boeken (vrijwel alle werken van Bion, Winnicott en Rosenfeld; de volledige correspondentie van Freud met Abraham, Ferenczi, Fliëß, Jones en Jung): eigenlijk is het een complete analytische bibliotheek, die een periode bestrijkt van 1920 tot 2002, op een klein schijfje voor iedereen beschikbaar. Wie graag een artikel schrijft of een seminarie moet voorbereiden, wint ongelooflijk veel tijd. Er staat wel een prijs tegenover: een kleine € 1800 voor wie voor het

eerst intekent, maar voor congresgangers met € 600 korting. Wie de andere versies heeft, betaalt minder dan € 200 voor een nieuwe versie. En kandidaten in opleiding kunnen genieten van ongelooflijke voorwaarden.

Het is vanzelfsprekend ondoenlijk om een overzicht te geven van de honderd activiteiten die tijdens deze driedaagse werden georganiseerd. Dit jaar hielden de Nederlanders zich op de achtergrond, alleen Stoker gaf een presentatie over wat de clinicus kan leren over research in psychoanalyse. De Belgen hadden een behoorlijke inbreng en waren ook vrij talrijk aanwezig: Heenen-Wolff sprak over constructie en de creatie van een wereldbeeld, Vermote en Fefer animeerden een workshop in het kader van de Working Party on Theoretical Issues, Minazio zat een workshop voor over tegenoverdracht en zelf gaf ik een voordracht over de erotische tegenoverdracht.

Dit jaar centreerde het congres zich rond interpretatie en constructie in de psychoanalyse. Als vertrekpunt werd Freuds tekst (1937): *Konstruktionen in der Analyse* genomen. Freud gebruikt daarin de metafoor van de archeoloog: 'Zoals de archeoloog uit overeind gebleven muurresten de wanden van het gebouw optrekt, aan de hand van kuilen in de bodem aantal en plaats der zuilen bepaalt ... precies zo gaat de analyticus te werk als hij conclusies uit flarden herinnering, associaties en actieve uitlatingen van de analysant trekt' (1937, p. 273). Wel werkt de analyticus volgens Freud onder gunstiger omstandigheden dan de archeoloog. Hij wordt immers geleid door de overdracht zoals deze in de analytische situatie het verleden aan het licht brengt. Volgens Bonaminio, die het congres inleidde, is elke interpretatie in meer of mindere mate een werk van constructie, verrijkt door de analyticus. Maar anderzijds is elke constructie de uitkomst van een interpretatief proces. Zij is een gissing of een vermoeden dat progressief tot stand komt en alleen bekrachtigd of verworpen kan worden op grond van de overdracht die de analysant zicht-

baar zal maken. Het verdere verloop van de analyse stelt ons in staat te beslissen of een constructie correct is of niet. In de hedendaagse opvatting dat het psychoanalytisch proces spiraalsgewijs verloopt, wordt de constructie niet langer gezien als een activiteit van alleen de analyticus. Constructie is een voortdurend transformeren en doorwerken, een deconstrueren gevolgd door reconstrueren en voorzien van nieuwe betekenissen, in de eerste plaats via de psychische activiteit van de analysant. De analytische arbeid is circulair en niet eenvoudig retrospectief in één richting. Twee aspecten zijn bijzonder belangrijk: de dialectische relatie tussen het intrapsychische en het intersubjectieve, en de *Nachträglichkeit*, een psychoanalytische dimensie die aan de tijdin een inhoud toevoegt. *Nachträglichkeit* (of posterioriteit) is een begrip waarmee wordt aangeduid dat ervaringen, indrukken en herinneringen naderhand op grond van nieuwe ervaringen in een andere ontwikkelingsfase worden gereactiveerd en een nieuwe betekenis krijgen. Het is een herinterpretatie van vroegere ervaringen op grond van nieuwe kennis.

Tijdens het congres werd vooral gedebatteerd over een visie waarin interpretatie en constructie niet los gezien kunnen worden van het psychoanalytisch proces. Constructie is begrijpen, selecteren en organiseren van overdrachtsmateriaal en dit localiseren in de psychoanalytische relatie. Van daaruit kan, om met Bion te spreken, een 'geselecteerd feit' opduiken dat de basis zal vormen van een interpretatie die aan de analysant geboden wordt. Vervolgens zal men vooral luisteren naar hoe de analysant deze interpretatie hoort ('listening to the listening', een concept van Faimberg). De grote tenoren van de Europese psychoanalyse discussieerden uitvoerig over dit onderwerp: Botella uit Parijs, Ferro en Amati-Mehler uit Italië, Press uit Genève, Anne-Marie Sandler en Michael Feldman uit Londen. Op zondag gaf een ouder wordende André Green zijn finale in duidelijke en kernachtige bewoordingen en bracht zijn visie op de implicaties van de verschillen tussen Engelse en Franse wijzen van duiden.

Maar, zoals ik eerder al opmerkte, ik heb mijn hart verloren in de twee dagen durende workshop: de 'Working party on comparative clinical

methods' (WPPCM). Psychoanalytici hebben vaak moeite om elkaar goed te verstaan en zijn geneigd hun eigen visie aan hun collega's op te dringen. Daarom heeft men de werkvorm ontwikkeld waarbij één zeer ervaren analyticus drie sessies uit een analyse voorstelt, en de andere deelnemers (analytici uit verschillende landen en behorend tot verschillende analytische culturen) diens interventies en zijn luisteren bediscussiëren. Zo vormen ze zich een beeld van het denken en de impliciete theorieën van de analyticus. Deze methode is een intense oefening in empathie en kan supervisierelaxen – analytici willen hun collega's immers maar al te graag superviseren – afremmen. Hoewel ik deze methode erg goed vind heb ik ook enkele bedenkingen. Om zicht te krijgen op het functioneren van de analyticus mag men zich niet beperken tot een studie van de analytische interventies. Men moet zich ook vooral een idee vormen over wat er tijdens stiltes gebeurt, hoe het met de psychische ruimte van de analyticus van sessie tot sessie gesteld is en vooral waarover de analyticus tijdens stiltes en na de sessies over de patiënt fantaseert. Ik heb daarnaast mijn twijfels of openheid in collegiale relaties door het gebruik van de WPPCM-methode over langere termijn zal toenemen. Ons onbewuste herbergt geweldige krachten. Wedijver, afgunst en narcisme laten zich niet kooien door goede bedoelingen, ook niet door die van psychoanalytici. Maar er is hoop. Er valt nog zo veel te vertellen maar dat bewaar ik liever tussen de eigen herinneringen. De lezer van dit verslag zal wel voelen dat het congres prettig en prikkelend was. Volgend jaar wordt het congres georganiseerd in Athene van 6 tot 9 april 2006 rond het thema: 'Psychic transformations in the psychoanalytical process', iets om naar uit te kijken.

Literatuur

Freud, S. (1937). Constructies in de analyse. *Sigmund Freud Nederlandse Editie: Kinische beschouwingen* 4 (p. 217). Amsterdam: Boom.

M. Hebbrecht is psychiater, psychotherapeut en psychoanalyticus. Hij is lid van de Belgische Vereniging voor Psychoanalyse.